

TOPLUMSAL TARİH

› İstanbul Şehri
Muhipleri Cemiyeti (1911)
*İstanbul'u
Sevmezse
Gönül, Aşkı
Ne Anlar?*
Cibangir Gündoğdu

Rönesans'ın
Gizli Dünyası
**Nostradamus
Efsanesi**
Michele Colonna

Avrupa'nın
Gotik Yüzü
**Cadı,
Kurtadam ve
Vampir
Öyküleri**
Ayşe Hür

BUYUKLER İÇİN
Ana karne No
DEĞİSMEZ GELİRLİLER
Eylül-Ekim
1946
EKMEK KARTI
No. 132549

- 1 - Kaybedenlere yenisi verilmez.
- 2 - Gününde kullanılmayan kupon geçmez.
- 3 - Her parça kesilerek kullanılır.
- 4 - Tahrif ve taklidi Milli Korunma kanununun tayin ettiği cezayı müstelzimidir.

DARPHANE VE DAMGA
MATBAASI

II. SAVAŞ'TA TÜRKİYE

Hasta Adam'ın Dinç Evlatları *Selim Deringil* | Türkiye'de Muhalefetin Doğuşu:
II. Dünya Savaşı ve Tek Partinin Sonu *Zafer Toprak* | Varlık Vergisi'nin
Hikâyesi *Ayhan Aktar* | Savaş Yıllarında Türkiye Yahudileri *Rıfat N. Bali*
Çiçero Olayı: 1940'larda Ankara'da İstihbarat Savaşları *Süleyman Seydi*

Varlık Vergisi'nin hikâyesi

II. Dünya Savaşı yıllarında uygulanmış olan Varlık Vergisi basit bir vergi uygulaması değildir. Temelleri Osmanlı devletinin son yıllarında ülkeyi yöneten İttihat ve Terakki iktidarında (1912-1918) atılmış ve giderek bir devlet politikası halinde uygulanmış olan "Türkleştirme" politikaları zincirinin önemli bir halkasıdır.

Ayhan Aktar >

II. Dünya Savaşı yıllarında çıkarılan Varlık Vergisi Kanunu, sadece iktisadi değil, siyasi ve kültürel bakımlardan da önemli bir uygulamadır. Varlık Vergisi uygulaması esas olarak, kanunun hazırlanışı, TBMM'de kabulü, o dönemin yayın organlarında desteklenmesi, kimin ne kadar vergi ödeyeceğini tespit eden komisyonların çalışma biçimleri, en fazla bir ay ile sınırlandırılmış ödeme süresi, bu süre içinde vergi borcunu ödeyemeyenlerin mallarının haczedilerek icra yolu ile satışı ve bütün bunlara rağmen vergi borcunu ödeyemeyen mükelleflerin borçlarını "bedenen çalıştırarak ödetmek" amacıyla Aşkale'deki çalışma kampına gönderilmeleri gibi alt süreçler içerir. Bu aşamalar bir bütünlük içinde ele alındığında, Varlık Vergisi Kanunu yakın tarihimizde birçok kez karşımıza çıkan "azınlık karşıtı" politikalara örnek olarak gösterilebilir.

Varlık Vergisi'ne Giden Yol

1939 yılında savaş patladığında Türkiye, çok kısa zamanda yaklaşık bir milyon askeri silah altına almış ve böylece tarımdaki faal nüfusunun önemli bir kısmını üretimden çekilmiştir. Köylülerin silah altına alınması ekonomide, özellikle tarımsal malların üretimi ve arzı konusunda daralma yaratmıştır. Ayrıca Avrupa ve Akdeniz'in bir savaş alanı olması, ithal mallarının ülkeye girişini zorlaştırmış ve özellikle şehirlerde birçok tüketim malı karaborsaya düşmüştür.

II. Dünya Savaşı'nın başından itibaren Milli Şef İnönü yönetimi, bütün "denk bütçe=sağlam para" edebiyatının tersi-

ne davranarak, artan devlet masraflarını para basarak karşılamıştır.¹ Olağanüstü şartlarda ticaret yapan ve sattığı malı tekrar yerine koyamayacağını bilen her tüccar, malını en yüksek fiyattan elden çıkarmaya çalışır. Bu nedenle, Ankara yönetiminin ve İstanbul basınının yakındığı karaborsa ve vurgunculuk olaylarını bu enflasyonist ortamın doğal sonucu olarak görmek gerekir.

Hızlı fiyat artışlarına çare aranırken, olağanüstü savaş kazançlarını vergilendirme fikri gündeme gelir.² İstanbul basını, yüksek enflasyon ve ithalatın azalması nedeniyle ortaya çıkan karaborsadan özellikle gayrimüslim tüccarın yararlandığını belirterek, bu kesimin elde ettiği spekülâtif kazançların kurulacak komisyonlar vasıtasıyla vergilendirilmesini ister.³ 1942 senesi yaz ayları boyunca İstanbul gazetelerinde, gayrimüslimleri genellikle hırsızlık, karaborsacılık, soygunculuk, vurgunculuk ve ihtikâr fiilleri ile ilişkilendiren haberler öne çıkarılır.⁴

Başbakan Refik Saydam'ın ani ölümü sonucunda yerine Şükrü Saracoğlu atanır. Başbakan Saracoğlu 5 Ağustos 1942 günü TBMM'de okuduğu hükümet programında gittikçe artan fiyatlardan ve alınacak iktisadi tedbirlerden bahsederek sözlerini şöyle tamamlar:

Arkadaşlar biz Türküz, Türkçüyüz ve daima Türkçü kalacağız. Bizim için Türkçülük bir kan meselesi olduğu kadar ve laakal [en az] o kadar bir vicdan ve kültür meselesidir. Biz azalan ve azaltan Türkçü değil, çoğalan ve çoğaltan Türkçüyüz ve her vakit bu istikamette çalışacağız... İktisadi ve siyasi sahalarda devletçilik, fertçilik ve kooperatifliğe bırakılan sahalarda o kadar genişler ki, bunlar arasında bir menfaat çarpışması asla olmayacak ve ilerde de olmaması için de daima dikkatli ve hesaplı yürüyeceğiz. Bizde imtiyazlar ve sınıflar asla mevcut olma-

Mişon - Baba, bir varmış bir yokmuş, nedir o bil!..
Salomon - Bizim Apartamanlarla Mağazalar!..

Necmi Rıza, Şaka, no. 118 (4 Şubat 1943)

